משנה · אחרונים · תוספות רבי עקיבא איגר · סדר מועד

תוספות רבי עקיבא איגר
על משנה פסחים

רבי עקיבא איגר

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

תוספות רבי עקיבא איגר על משנה פסחים

רבי עקיבא איגר

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/תוספות-רבי-עקיבא-איגר-על-משנה-פסחים/
הקובץ נוצר ב־17 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611162349 של הספרייה.

תוכן העניינים

פרק א 4
משנה א 4
משנה ז 4
פרק ב 4
משנה א 4
משנה ב 5
משנה ד 6
משנה ה 8
פרק ג 9
משנה א 9
משנה ז 10
משנה ח 11
פרק ד 12
משנה ג 12
פרק ה 12
משנה א 12
משנה ב 12
משנה ד 13
משנה ח 13
משנה י 13
פרק ו 13
משנה א 13
משנה ב 14
משנה ה 14
משנה ו 15
פרק ז 15
משנה ב 15
משנה ד 16
משנה ה 16
משנה ו 17
משנה ז 17
משנה י 17
משנה יא 18
משנה יב 18
פרק ח 18
משנה א 18
משנה ב 18
משנה ג 18
משנה ד 18
משנה ה 18
משנה ח 19
פרק ט 20
משנה ג 20
משנה ז 20
פרק י 21
משנה א 21
משנה ח 21

פרק א

משנה א

[אות א] **בהרע"ב ד"ה ולמה אמרו. לקמן במתני'**. ובס' הכריתות כ' שקודם ר' הי' סדרי משנה (עמ"ש בגליון סוף מס' כלים) ושם הי' שונים ב' שורות במרתף:

משנה ז

[אות ב] **ששורפין תרומה טהורה עם הטמאה**. בשער המלך (פ"ד ה"ב מהל' גירושין) הקשה הא בת"ט דקאי לשריפה הוי כתותי מכתת שיעוריה (כמ"ש התוי"ט (פ"ג מ"ה דסוכה) בשם תוס' שם) וממילא אין הת"ט מטמא לטהורה דכיון דכתותי מיכתת שיעוריה הוי כמו פחות מכביצה דאינו מטמא ועיי"ש:

[אות ג] **בתוי"ט ד"ה ששורפין. נמי מוסיף אדרבי עקיבא**. לא מבעי' למ"ד אוכל מטמא אוכל מדאורייתא דנשמע מדברי ר"ח סגן הכהנים דטמא דרבנן מותר לעשותו טמא דאורייתא. אלא אפילו למ"ד אין אוכל מטמא אוכל דאורייתא מ"מ הוי חידוש יותר מה דשרי להוסיף בדרבנן ממה דשרי להוסיף מדאורייתא דאל"כ יקשה האיך אמר ר"י אינה היא המדה (הא) הא במה ששורפין טהורה עם הטמאה לא נעשה טמא מדאורייתא כיון דד"ת אין אוכל מטמא אוכל וא"כ נלמד מדרע"ק כי היכי דלרע"ק פסול דאורייתא מותר לעשותו ראשון דאורייתא ה"נ אסור דרבנן מותר לעשותו שני דרבנן. אלא ע"כ היכי דטמא מדאורייתא הוי יותר מקולקל מטומאה דרבנן. וא"כ שפיר הוסיף רחס"ה על רע"ק. עיין בתוס' ומהרש"א. וגם ל"ל דדוקא ר"י ס"ל דאין לדמותו להדדי ולדידיה בלא"ה לק"מ דהא רחס"ה מיירי בטמא דאורייתא אבל ר"מ ס"ל דיש לדמות הוספה בדרבנן להוספה בדאורייתא דא"כ מנ"ל להש"ס לאוקמי לר"מ בולד הטומאה דרבנן הא בלא"ה י"ל דר"מ למד מדרע"ק בדמיון הוספה בדרבנן להוספה דאורייתא. אלא ע"כ דהסברא פשוטה דאין לדמותו. וא"כ ממילא הוי רחס"ה מוסיף אדרע"ק לענין הוספה בדרבנן:

פרק ב

משנה א

[אות ד] **בהרע"ב ד"ה עבר זמנו. מד"ס אסור בהנאתו**. בסוגיין אמרינן עבר זמנו א"ב פשיטא ל"צ לשעות דרבנן דאר"ג המקדש מו' שעות ולמעלה אפי' בח"ק א"ח לקידושין. ובתוס' כתבו להסכים עם פירש"י דל"ג פשיטא. דהא ריה"ג ס"ל דשרי בהנאה כל שבעה ואי משום דמוכח כן מרישא דהא דרך התנא לכפול דבריו. ועוד דע"ז לא הוי משני מידי ע"ש: **ולדידי** צ"ע דעדיין אף דל"ג פשיטא מ"מ יקשה מהא דאמרינן ל"צ אלא שעות

דרבנן דאר"ג וכו' דמאי ראייה מייתי מדר"ג הא בלא"ה ידעינן הדין דמשש ולמעלה אסור בהנאה מדיוקא דרישא. ולענין דינא דקידושין הא מזה לא מיירי מתניתין. וביותר למה דכתב תוס' בפ"ק (דף ו' ע"ב) דמו' שעות ולמעלה דנקט ר"ג מיירי בסוף שש ועיקר החידוש דאפילו ח"ק דהוי רק חמץ דרבנן א"ח לקידושין. א"כ לא נשמע מדר"ג אסור בהנאה מתחלת שש וא"כ היאך שייך דינא דר"ג עלה דמתניתין: **ולזה** היה נראה לענ"ד דקושייתם ב' דתוס' לק"מ דהש"ס משנ' ל"צ אלא לשעות דרבנן. ר"ל דאשמעינן דאסור בהנאתו. כלומר ודינו ממש כמו איסורי הנאה דאורייתא לענין דא"ח לקידושין דזה לא נשמע מדיוקא דרישא. ועל זה מייתי שפיר ראיה מדר"ג כי היכי דחמץ דרבנן בשעות דאורייתא א"ח לקידושי' ה"נ חמץ דאורייתא בשעות דרבנן. והכי דייקא לישנא דהרע"ב. כנלע"ד:

[אות ה] **בהרע"ב ד"ה ר"י. דיליף מנותר דאסור**. תמהני הא מסקינן בסוגיין. דמכח הפירכא דחלב של שור הנסקל יוכיח חזר ר"י ודן דין אחר דילפינן במה מצינו מנותר דנותר ישנו בבל תותירו וחמץ בבל תותירו מה נותר בשריפה אף חמץ בשריפה ורבנן השיבו דחטאת עוף הבא על הספק יוכיח למה דס"ל לר"י בפ' בתרא דתמורה יקברו. **אח"ז** רב מצאתי בתשובת נודע ביהודה (ח' יו"ד סי' ל"ד) שהק' לו כן מספרי ארי' דבי עילאה הרב הגאון מו"ה יהודה ליב איגר זצ"ל אבד"ק האלברשטאט. ובעל נ"ב כתב לתרץ דהא באמת קשה לר"י לשיטתיה נימא חטאת עוף וכו' אלא די"ל דר"י מחזיק בלימוד דמה נותר אסור באכילה וכו' ולא חש לפירכת חכמים דחלב של שהנ"ס יוכיח די"ל דר"י ס"ל דאין אחע"א אפי' בכולל וכו' עי"ש. לענ"ד דבריו תמוהים דמ"ש דר"י מחזיק בלימוד דמה נותר וכו' הא עדיין קשה דנימא חטאת עוף הבא עה"ס יוכיח. וגם מ"ש דר"י ס"ל דאין אחע"א. הא מ"מ משום זה אינו חייב על החלב משום אכילת שור הנסקל אבל עכ"פ אסור בהנאה משום שהנ"ס ועי' ברמב"ם בפי' המשניות דכריתות וכמו דאמרינן שם אקדשיה מגו דאתוסף איסור הנאה. הרי דאיסור הנאה ודאי חייל ויהא הטעם כסברת הרמב"ם שם כיון דההקדש חל על כללות הבהמה בודאי החלב אסור בהנאה. ה"נ בחלב שהנ"ס וא"כ עדיין שייך חלב שהנ"ס יוכיח דאסור באכילה משום חלב ובהנאה משום שהנ"ס וחייב כרת:

משנה ב

[אות ו] **בהרע"ב ד"ה שנאמר. אבל אתה רואה של אחרים**. וילפינן שאור דאכילה משאור דראייה ובדין הוא דאפילו תוך הפסח שרי אלא לאשמעינן דשל ישראל אפילו אחר

הפסח אסור. זהו אוקימתא דראב"י ומסקינן דהדר ביה וא"כ העיקר כפירוש א' דהרע"ב ומתניתין אתיא כר"ש:

משנה ד

[אות ז] **בתוי"ט ד"ה במזיד. והא ליתא וכו' וודאי דפטור**. וגם בהיפוך קשה כיון דנקט הטעם דאינו לוקה ומשלם ל"צ לטעמא דאסור בהנאה. וגם היא אוקימתא חדשה דהא הש"ס מוקי כרנב"ה ולא מטעם דאינו לוקה ומשלם וע"כ משום דבמזיד אף בלא אתרו כלל וא"כ איך לקח לו הרמב"ם דרך עצמו: **ותו** תמוהים דברי הרמב"ם מ"ש בעשירי מתרומות האוכל תרומה בין במזיד בין בשוגג אינו משלם אלא מן חולין המתוקנים שהוציא מהם תרומת מעשר עכ"ל משמע דס"ל דדרשא דונתן לכהן את הקדש דבר הראוי להיו' קדש גם בתשלומין מזיד הוא. א"כ ממילא צריך לשלם פירות למ"ד לפי מדה משלם אם כן יקשה מסוגיין דאמרינן אא"ב לפי מדה משלם וקשיא א"כ אמאי פטור במזיד. וכבר נכלל זה בתמיהת המ"ל: **ונלע"ד** דהנה דעת המאור דלרנב"ה ח"כ שוגגים פטורים. וההיא דאוכל תרומת חמץ בשוגג הטעם כיון דגזירת הכתוב הוא בתרומה דמיתה דידיה לא פטרתו ה"נ כרת דחמץ לא פטרתו. והרמב"ן במלחמות הקשה דא"כ יקשה לרבא דס"ל דבמיתה ביד"ש ליכא קלב"מ לדידיה ליכא גזרת הכתוב בתרומה. ולזה הוכיח דלרנבה"ק אף דכרת פוטר מתשלומים מ"מ לא הוי כמו מיתת ב"ד. דשוגג כרת אינו פוטר וכשיט' רש"י עי"ש. ולכאורה תמוה כיון דסותר להמאור מכח מימרא דרבא הרי דס"ל להחלט דאוקימתא דה"ט קאי גם לרבא א"כ ישאר הקושיא להרמב"ן דלרבא למה לי דנקט מתניתין כלל תרומה לתני האוכל חמץ לחוד וכקושית רש"י. ורש"י תירץ והוכיח מזה דאפילו הזיד בתרומה ושגג בחמץ דפטור ואשמעינן דאפילו מיתה בידי שמים פוטר והיינו דבאמת אזלא רק לאביי. ולרבא מוכח באמת דלפי מדה משלם. אבל להרמב"ן דלא ניחא ליה בכך דהסוגיא אזלא רק לאביי. א"כ יקשה כזאת (ואפשר לומר בזה דהרמב"ן ס"ל ג"כ דיש סברא לומר דתשלומי תרומה דכפרה הם לא אמרינן בהו קלב"מ אלא דזהו נסתר דא"כ גם בחמץ של הקדש אמאי לא מעל דגם שם הוי כפרה אפ"ה פטור בהזיד בחמץ) וי"ל למה דאיתא במתניתין (ספ"ה דבכורות) השוחט את הפרה ומכרה ונודע שהוא טריפה מה שאכלו אכלו והכי קיי"ל בחוה"מ (סי' רל"ד). ויש להפוסקים בזה ב' טעמים אי משום קנסא אי משום דאכילת איסור לא מקרי נהנה דיותר היה ניחא ליה אילו לא אכלו. ומעתה י"ל דבחמץ לחודיה לא הו"מ למנקט משום דממנ"פ היכי דשייך מדאגביה קניא גם במזיד חייב וכמ"ש תוס' להדיא בכתובות דגם במתני' דתרומת חמץ ע"כ מיירי כאוקימתא דכתובות בתחב לו חבירו. ואי בתחב לו

חבירו היכי דאינו חייב מטעם מזיק רק מטעם מה שנהנה גם בשוגג פטור כיון דלא מקרי נהנה (זולת לשיטת הריצב"א כתובות (דף ל' ע"ב) משכחת לה דתחב לו חבירו באונס עד מקום דא"א לאהדורי כי אם ע"י הדחק דבמזיד דהחוב ממון אז מדלא אהדר קנהו בפיו מ"מ כיון דמיד אח"כ בא חיוב מיתה הוי מיתה ותשלומים באים כאחד ובשוגג חייב מטעם קנין פיו ובענין דלא נמאס הרבה והוא ש"פ) מש"ה נקט בתרומה דחייב בשוגג מצד אכיל' ולא משום שנהנה. ורש"י לשיטתו דנראה דס"ל בבכורות דהטעם משום קנסא ועיין ש"ך יו"ד דדוקא במוכר במזיד טריפה בחזקת כשר משום הכי שפיר הקשה דליתני חמץ לחודיה אבל להרמב"ן י"ל כדברים האלה. ובהכי יתישבו דברי הרמב"ם (בפ"י מהל' תרומות). דשפיר י"ל דאם לפי מדה משלם גם במזיד כן הוא. והכי אמרינן אא"ב לפי מדה משלם י"ל דבמזיד פטור דמיירי באתרו ביה ומטעם דאין לוקה ומשלם. והא דנקט דוקא בתרומה היינו בפשוטו דבחמץ לחודיה לא משכחת שוגג חייב דלאו בר דמים הוא אבל למ"ד לפי דמים משלם וע"כ מתני' כריה"ג דחמץ מותר בהנאה שפיר קשה א"ה במזיד נמי ואי באתרו ביה ומטעם דאינו לוקה ומשלם ליתני בחמץ גרידא ואי דבחמץ גרידא לא משכחת דשוגג חייב דלא מקרי נהנה כיון דהוא אכילת איסור וכנ"ל, הא משכחת בלא תחב חבירו ובשוגג חייב דבעידנא דאגביה קניא במזיד פטור באתרו ביה גם על לאו דבל יראה דגם על הגבהה אינו לוקה ומשלם כיון דלקח חמץ חבירו ועשה בו קנין הוי כקנה חמץ דמקרי מעשה וחייב מלקות לשיטת הרמב"ם. ומשני דאתי כרנבה"ק וא"כ מזיד מיירי בלא אתרו ביה והא דפטור היינו בהזיד בחמץ. ובשוגג חייב דחייבי כריתות שוגגים חייבים וכדעת רש"י והרמב"ן. והא דלא נקט חמץ לחודיה היינו דרוצה למנקט מזיד אף דלא אתרו וזהו ל"ש בחמץ לחודי' דהיכי דאגביה מעידן דאגביה חייב בתשלומין ואם בענין דל"ש מדאגבי' גם בשוגג פטור דלא מקרי נהנה או כשיטת תוס' דגם שגגת כרת פוטר ורק בתרומה חייב כיון דגלי גלי ודו"ק. ומעתה דברי הרמב"ם בפירושו להמשנה מדוקדקים היטב דהא דנקט הטעם דחמץ לאו בר דמים היינו דנקט האמת דאף בלא אתרו ביה למלקות על לאו דבל יראה מ"מ ל"א מדאגביה קניא כיון דלאו בר דמים הוא. ואך משום הא לחוד ליכא למפטרי' דמ"מ לחייב על האכילה דגם במזיד לפי מדה משלם לזה נקט הטעם דאתרו על האכילה ומטעם דאינו לוקה ומשלם והיינו ממש כפירוש הסוגיא דנקט אא"ב לפי מדה משלם וכפי פירושינו הנזכר ואסברה לה הרמב"ם בלא אתרו על לאו דב"י ומשום דלאו בר דמים דלא תקשי דלנקט בחמץ לחודיה והיכא דאגביה ואתרו ביה משום ב"י פטור לזה ביאר דמ"מ גם בשוגג פטור דלאו בר דמים הוא. ודו"ק. וע' מ"ש על משנה זו (בריש פ"ז מתרומות): אחרי זאת ראיתי לבני

הרב הגאון מוהר"ר שלמה איגר נ"י רשום בחידושיו בזה"ל ואשר השיג הראב"ד בששי לעשירי מתרומות על הרמב"ם דפסק דגם באכל בשוגג פטור מהתשלומין. ובגמ' אמרו אא"ב לפי מדה משלם שפיר. יראה למה דכ' הרמב"ם הלכה י"א. ונזיר ששגג ושתה יין של תרומה כו' משלמים את הקרן ולא החומש ובכ"מ שם כ' והטעם משום דכיון דהיה אסור ביין אף אם היה חולין לאו שתיה הוא. ע"כ. ולפ"ז יחוייב התעוררות במתני' נימא ג"כ כיון דהיה אסור בחמץ אף אם היה חולין לאו אכילה הוא והנראה דדין זה שכתב בהלכה י"א תלוי במ"ש בהלכה שקודם לה. דהמאכיל את פועליו תרומה משלם להם דמי סעודתן כו' שדבר האסור נפשו של האדם חיתה ממנו ע"כ. ור' מאיר דפליג בהאי דהמאכיל את פועליו. ע"כ יסבור כרשב"א בבכורות (דף ל"ז א') דלאו בכל האסורים נפשו של אדם קצה בהם. וא"כ י"ל מה דקאמר בגמ' אא"ב לפי מדה משלם שפיר. היינו דבאמת נימא מתני' ר"מ היא ככל סתם מתני' אבל הרמב"ם דפסק כרבנן. גם אם לפ"מ משלם פטור דלאו אכילה היא כיון דבל"ז אסור מטעם חמץ. והראב"ד שהשיג לשיטתו אזיל שהשיג גם על דינו שבהלכה י"א הנזכר. עכ"ל:

משנה ה

[אות ח] **בתוי"ט ד"ה והכהנים. כדיליף לקמן**. כך קתני בברייתא לענין דאינו יוצא י"ח במצה של טבל. ובסוגייא פריך עלה מידי בלבד קתני' ומסקי' דר"ש היא דס"ל אין איסור חל ע"א ואינו חייב משום ב"ת חמץ רק משום ב"ת טבל. וא"כ לדידן דקיי"ל איסור חע"א וגם בתרומה הוי איסור מוסיף דהא חמץ נאסר אף לכהן וחייב עלה ג"כ אף משום ל"ת חמץ ליתא להך טעמא. וליכא טעמא כי אם משום מה"ב א"כ לא הוי להתוי"ט להעתיק דברי רש"י אלו דהוא רק לס"ד דדרשינן מי שאינו מוזהר רק משום ל"ת חמץ בלבד:

[אות ט] **שם בתוי"ט ד"ה ולא במעשר שני. ותנא דידן מצות מצות ריבה**. ומה ראית לרבות מ"ש ולהוציא בכורים. מרבה אני מ"ש שיש לו היתר בכל מושבות כו' גמרא (דף ל"ו). ובדף (ל"ח) בעי רשב"ל מהו שיצא אדם יד"ח בחלה של מ"ש בירושלים. בחולין הוא דנפיק דאי מטמו יש להן היתר במושבות כו' א"ד אמרינן הואיל ואילו לא קרא עליה שם ואיטמי איתא לה היתר כו' השתא נמי נפיק. וכתב בתוס' ד"ה אבל חלתו זו הסוגיא כמ"ד מחיצה לקלוט דאורייתא דאי מדרבנן יש לה היתר במושבות דאי יצאה חוץ למחיצה נפדית אפילו טהורה אי נמי כיון דמדרבנן אין לה פדיה לא חשיב נאכל בכ"מ ע"כ. וקשה לי הא רבא אמר הכא מסתברא שם מעשר חד הוא והא לרבא לא צריך לכל זה דהא בלאו טומאה נאכל בכל מושבות דהא הוא סובר מחיצה לקלוט דרבנן וא"כ ממילא ליכא ב' הואיל דבהואיל אלו לא היה לקוח סגי דהא במ"ש עצמה והיא חלה

לא צריך לאילו לא קרא שם דאף כשהיא חלה נאכל בכל מושבות כ"ז שלא נטמא יכול להוציא לחוץ ולפדותו. גם על תירוצם הב' קשה לי דהא משמע לעיל דמכח רבוי דמצות מצות אמרינן דמ"ש מקרי נאכל בכל מושבות הואיל ואילו נטמא. ולמ"ד מחיצה לקלוט דרבנן הא ע"כ לא אתי קרא להכי דהא בלא"ה נאכל מה"ת בכל מושבות. ואף די"ל דמ"מ כיון דקודם פדייה אינו נאכל לא היה מקרי נאכל בכל מקום וכדמשמע מדברי תוס' לעיל ד"ה דאר"א מדציינו עצמם על זה ולא הקשו כן מקודם אההיא דיכול שאני מוציא אף מ"ש וגם יקשה על האמת למ"ד מחיצה לקלוט דרבנן איך יתרץ הברייתא הנ"ל דקתני יכול שאני מוציא אע"כ דמ"מ בלא פדייה אינו נאכל בכל מושבות וצריך לזה ריבוי דקרא והקשה רק אחר שאמר ומה ראית כו' דאר"א הוי ליה לומר דמשכחת לה שיוציא ויפדה. מ"מ עדיין קשה אימא דהריבוי רק במה שבידו לפדות בחוץ אבל הסברא דמשכחת לה אם נטמא לא שמעינן. וא"כ לבתר דאחז"ל דמחיצה לקלוט מנ"ל דמכח דאלו נטמא מקרי נאכל בכל מושבות וצ"ע. וה' יפתח לבבי בתורתו:

פרק ג

משנה א

[אות י] **בתוי"ט סוף ד"ה אלו עוברין. ודייק מדתנן שיאור ישרוף**. במתניתין דפרקין (משנה ה') תנן שיאור ישרוף והאוכלו פטור, ובאמת התוס' לא דייקי מהך מתני' אלא מברייתי' (בדף מ"ג) דשיאור ישרף והתוי"ט לא דקדק בזה כיון דגם ממשנה יש לדייק אך צריך להבין למה באמת שבקו התוס' מתניתין והביאו ראיה מהברייתא ובתשובה כתבתי ישוב לזה:

[אות יא] **שם במשנה וזומן של צבעים**. לכאורה היה אפשר לומר דדוקא מו' שעות ולמעלה. דכיון דבאותו זמן חמץ גמור אסור מדאורייתא גזרו נוקשה אטו חמץ גמור. אבל בשעה ו' דחמץ גמור נמי עדיין מותר מדאורייתא ורבנן הוא דגזרו לאסור י"ל דנוקשה לא גזרו דהוי כעין גזירה לגזירה ובהכי היה מתיישב מאד האי דרב גידל בריש מסכתין דאמר המקדש מו' שעות ולמעלה אפילו בחיטי קורדניתא א"ח לקדושי' דמש"ה אמר מו' שעות ולמעלה. משום דבתוך ו' אין איסור כלל בחיטי קורדניתא אך התוס' דדייקי מזה דאמר משש ולמעלה דבשעות דרבנן וחמץ דרבנן מקודשת ע"כ לא ניחא להו בכך. ולא ידענא למה מיאנו לומר כן וד' יאיר עיני:

משנה ז

[אות יב] **בבית חמיו**. משמע דוקא החתן דאי אפשר לקיים המצוה על ידי אחרים אבל אחר ההולך לסעודת מצוה יחזור אבל הרמב"ם כתב וז"ל משיצא לעשות מצוה או לאכול סעודה של מצוה כגון סעודת אירוסין ונשואין וכו' משמע דאפי' באחר הדין כן. מג"א (סי' תמ"ד). והפר"ח כתב דהא דנקט במתני' לבית חמיו משום דההיא בכל גוונא איכא מצוה לאפוקי אחרים דאמרינן בסוף פרקין כל סעודה שאינה של מצוה אין ת"ח רשאי להנות ממנה כגון מאי אר"י כגון בת כהן לישראל ובת ת"ח לע"ה:

[אות יג] **שם במשנה ואם לאו מבטלו בלבו**. המג"א (בסי' תמ"ד סקי"א) כ' דאם הוא מו' שעות ולמעלה דאין יכול לבטל והולך למול בנו יחזור מיד משום דהאי עשה והאי עשה ועשה דתשביתו חמור טפי דבכל שעתא עובר עליו משא"כ במילה ובאבן העזר שם השיג דהרי בהולך לשחוט פסחו בודאי דינא דמתני' גם מו' שעות ולמעלה דאינו חוזר לבער דהא עשה דפסח הוי עשה שיש בו כרת ודחי לעשה דתשביתו (נ"ל דכוונתו אף דלא הוי בעידנא מ"מ דחי כמ"ש תוס' פסחים (דף נ"ט א') גבי עשה דהשלמה) וממילא ה"ה בהולך למול בנו כיון דמתני' כייל ליה בחד בבא והטעם דמשהה חמץ ע"מ לבערו אינו עובר בעשה כמ"ש תוס' (פסחים דף כ"ט) עיי"ש. ובחידושי צל"ח פסחים הביא בשם חכם א' השגה גדולה על האה"ע. דבלשחוט פסחו בודאי דינא דהמג"א אמת דהא א"א לו לשחוט פסחו כשיש לו חמץ בביתו דעובר על לאו דלא תשחט על חמץ. ולא שייך דעשה דפסח ידחה ללאו דלא תשחט. (והיינו דעשה דתשביתו לא עבר כמ"ש האה"ע כיון דמשהה ע"מ לבערו) דל"א כן בדבר שהלאו הזה בעצמותו דמצוה שהתורה אמרה דהעשה דשחיטת פסח לא יהיה על חמץ. ואף דאיכא לאוקמי קרא ביש לו פנאי לבער חמצו תחלה מ"מ לא שייך בדבר זה עצמו לומר דעשה דוחה לא תעשה שאין זה דומה לשארי מקומות שלא נאמר הל"ת על דבר זה רק שאירע דמזדמנים יחד העשה ול"ת. וכיון שכן אדרבא הוא סייעתא להמג"א כיון דבלשחוט פסחו בודאי לאחר שש ולא ביטל דחוזר לבער הכי נמי בלמול בנו דחד דינא אית להו. עכ"ד: **והנה** ביסוד הזה דהיכא דל"ת בדבר זה עצמו ל"ש לומר דעשה דוחה ל"ת מצאנו לקדוש א' מדבר בהיפוך ה"ה הגאון שאגת אריה בספר טורי אבן (בחגיגה דף ד') ד"ה אצטריך קרא. הקשה דנימא דעשה דראיית פנים ידחה לל"ת דלא יראה פני ריקם דהא ממנ"פ אם הוא נקבה לא עבר בלאו דל"י ואם הוא זכר מקיים העשה דראיית פנים ודחי ללאו דל"י עיי"ש. הרי אף דהלאו הוא באותו דבר עצמו דהזהיר התורה דראיית פנים לא יקיים רק להביא עמו קרבן מ"מ אמרינן דזהו רק באפשר להביא קרבן. דעבר אלאו אם אין מביא והוי

כמו לאו דעלמא ואם אי אפשר להביא קרבן דוחה העשה לל"ת [והנה מ"מ נדחים דברי האה"ע דהרי הט"א תירץ על קושיתו הנ"ל דאין עשה דוחה לל"ת שבמקדש. וא"כ מה"ט נתקיים השגת החכם הנ"ל על האה"ע דבלשחוט פסחו בודאי צריך לחזור לבער דהעשה דפסח אינו דוחה ללאו דלא תשחט דאין עשה דוחה לל"ת שבמקדש. אמנם בזה דעשה דפסח שהוא בכרת דוחה לל"ת שבמקדש כדמוכח בפסחים (דף נ"ט) דעשה דפסח דוחה להשלמה אף דהיא עשה שבמקדש. ה"נ י"ל לל"ת וראיה מסוגיא דזבחים (דף ל"ג) דדחי עשה דפסח ללאו דלא תבא אל המקדש. וא"כ יש מקום לדברי האה"ע] ולענ"ד נראה לקיים דברי האה"ע. ובתחלה נאמר דאף לדעת החכם הנ"ל דבפסח בודאי יחזור ויבער משום לאו דלא תשחט. מ"מ מה שדן דיש ראיה להמג"א דה"נ בלמול בנו כיון דבחד בבא קתני. ז"א כיון דבפסח אין הטעם דמוטל עליו יותר לקיים עשה דתשביתו. אלא דאין בידו לעשות פסח דאף אם אינו יכול לחזור כלל ולבער דפסקי' מברא ג"כ א"י לשחוט פסח משום לאו דלא תזבח. וא"כ ל"ש לומר למול דומיא דלשחוט. דבפסח אינו הולך לשחוט דכ"ז שיש חמץ בביתו אין שייכות לשחיטת פסחו ומעתה אני אומר בהיפוך דראיית האה"ע לנכון. והיינו דלר"ל דס"ל בפסחים (דף ס"ג) דלאו דלא תשחט הוא רק באם החמץ עמו בעזרה. ולדידיה מיירי לשחוט פסחו אף אחר שש דעשה דפסח שיש בו כרת דוחה לעשה דתשביתו ודומיא דהכי מיירי למול גם כן אף אחר שש. ומוכח באמת הטעם דבדעתו לבערו א"ע על תשביתו. ובזה לא מצינו דפליג ר"י דאף דלר"י לשחוט פסחו לא מיירי מן לאחר שש היינו מטעם אחר דלאו בר שחיטת פסח כ"ז שהחמץ בביתו אבל לענין למול בנו הדין לר"י כמו לר"ל. ובתשובה הארכתי בעז"ה:

[אות יד] **שם בתוי"ט ד"ה ולשבות. והקשו בתוספות.** והמג"א כתב דלפמ"ש הב"י א"ח (סי' תט"ו) דדוקא במערב בפת הוא דאין מערבין אלא לדבר מצוה אבל לערב ברגליו ולקנות שם שביתה מותר אפי' לדבר הרשות. א"כ ליתא ממילא לקושיית תוס':

משנה ח

[אות טו] **בהרע"ב ד"ה בשר קודש. משום חומרא דקדשים.** ובתוס' כתבו אומר ריב"א דמפורש בירושלמי משום דבשר קודש לית ליה תקנה בביטול החמירו בכזית אבל חמץ דאית ליה תקנה בביטול לא החמירו עד כביצה:

פרק ד

משנה ג

[אות טז] **בהרע"ב ד"ה מקום שנהגו. דהחמירו על עצמן כו'**. דאילו מחמת חשש רביעה כדאי' (ברפ"ב דע"ז) דאין מעמידים בהמה בפונדקאות של עו"ג משום חשש רביעה. דהכא במכירה אמרינן עו"ג חס על בהמתו שלא תעקר. דמה"ט דינא דאין מעמידי' לא תליא במנהגא. דהתם לכ"ע אסור מחשש רביעה אבל במכירה דחס על בהמתו תליא במנהגא. וס"ל לרש"י ולהרע"ב דטעמא דנוהגין שלא למכור משום אטו בהמה גסה. ולא ניחא להו לפרש דמקום שנהגו חוששים אף לבהמתו דלמא לא חס. די"ל דקשה להו קושית תוספת (בע"ג דף כ"ג) דא"כ בהנך מקומות יהא הדין דאין לוקחין מהם בהמה לקרבן דהא חוששין אף לרביעה. אע"כ דאין חוששין כלל לזה. אלא דנהגו שלא למכור אטו בהמה גסה ותוס' שהקשו כן ע"כ דס"ל דטעמא דמנהגא דחוששין אף לבהמתו לרביעה. והנה מתוס' (ע"ז דף י"ד ע"ב) ד"ה אמר רב כו' נראה דס"ל כרש"י והרע"ב. והיינו ממה דכתב ולמאי דהדר ביה רב ניחא. ובפשוטא תמיה דעדיין תקשה הא מכל מקום טעם דנהגו שלא למכור משום רביעת בהמתו. ואמאי נהגו בכותי שלא למכור הא כותי אינו חשוד על הרביעה. ולזה נראה למה דהקשה המהרש"א על קושית תוס' הא אמרינן דאין מוכרין לכותי שמא יחזור וימכור לישראל ותירץ דתוס' קאי באידך תירוצא דזהו מקרי לפני דלפני. ולזה שפיר כתבו למאי דהדר ביה רב ניחא. היינו דאין הטעם משום רביעה אלא משום אטו בהמה גסה דאסור משום שאלה ונסיוני, וזה שייך גם כן בכותי דימכור לעו"ג ויהיה נסיוני או דישאל לעו"ג ודו"ק:

פרק ה

משנה א

[אות יז] **בין בשבת**. ואף דבשבת ליכא נו"נ והיה ראוי להקדים התמיד במה דאפשר משום פסח שאחריו. מ"מ כיון דעבדינן מוספים בשש ובזיכין בז' א"א לעשות התמיד רק בז' ומחצה. גמרא:

משנה ב

[אות יח] **תוי"ט ד"ה ששחטו כו'**. **פ"ג דבב"מ**. ובמסכתין (דף ס"ג ע"א) ד"ה רבי מאיר סבר וכו':

משנה ד

[אות יט] **בהרע"ב ד"ה ושאר כל הזבחים. פטו' דכתיב זבחי.** ביומא (דף כ"ט ע"א) בתוס' ד"ה אלא וכו' הקשו דלמה לי קרא להכי הא בלא"ה פטור דהקרבן פסול כיון דשחטו בזמן פסח שהוא אחר התמיד של הערביים. והוכיחו מזה דבדיעבד אף דעבר על העשה דעליה השלם. מ"מ הקרבן לא מפסיל בכך עיי"ש. ולא הבנתי קושיי' דהא באמת זמן פסח מחצות ואילך ואם שחטו להפס' קודם תמיד כשר וממילא אם שחט אז לזבחים על החמץ פטור ואצטריך קרא להכי להיכא דשחט שלמים בי"ד אחר חצות קודם התמיד. וצ"ע:

משנה ח

[אות כ] **בתוי"ט סוף ד"ה שלא. דדלמא קרקע עולם היתה.** במחילת כתה"ק אשתמיטתיה סוגי' ערוכה בשבת (דף קנ"א ע"ב) עלה דההיא קרקע בקרקע מיחלף פירש"י שם אע"ג דמרחץ רצפת אבנים הוא מ"מ מיחלף בקרקע אחר. ולענ"ד דגם תוס' ס"ל הכי דלא יחלקו על סוגי' ערוכה. וקושיי' תוס' דבעזרה ל"ש אשוויי גומות היינו למה דס"ד לאוקמי מתני' כר"א דמרבץ הוי מלאכה דאורייתא דאילו לרבנן דהוי רק שבות הא ל"ג שבות במקדש וע"ז הקשו דהא מ"מ כיון דהיה מרוצף ליכא איסור דאורייתא דהא ליכא אשויי גומות ואין אסור רק מגזירה דמחליף בקרקע אחר. והמעיין בתוס' יראה להדיא דלא הקשו כלל על המסקנא לרבנן רק לס"ד. ובמהרש"א (בפ"י דשבת) נדחק בדבריהם מה דלא הקשו להם למסקנא לרבנן ולפמ"ש ניחא דהא באמת אסור גם במרוצף. ודלא כנראה מהתי"ט דתוס' והרמב"ם מחולקים בזה. כנלע"ד ברור:

משנה י

[אות כא] **והשלישית במקומה עומדת.** רמז בזה דגבי הראשונה נקט וישבה לה בהר הבית ועלה קאמר שניה בחיל. אבל השלישית שהיתה במקומה לא היה ישיבה אלא עמידה דאין ישיבה בעזרה אלא למלכי ב"ד בלבד עיין בירושלמי (פ"ז דסוטה סוף הלכה ז'):

פרק ו

משנה א

[אות כב] **בהרע"ב ד"ה ואלו דברים. האמור בפסח דוחה את השבת.** ואף היכא דרוב הציבור זבין ומיעוט עושים את הפסח מ"מ דחי שבת ולא אמרי' דיו לבא מן הדין להיות כנדון מה בתמיד כל ישראל אף כאן כל ישראל אלא כיון דגמרינן בגז"ש מתמיד הכי

גמרי' מה להלן בתמיד במועדו ואפילו בשבת ואינו בטל בשביל שהוא שבת אף פסח לא יתבטל בשבת ואם היו כל ישראל זבין חוץ מאדם אחד או שנים וחל ע"פ בשבת אי אמרת לא דחי שבת ביחיד הרי הוא בטל לגמרי. תוס' (יומא דף נ"א ע"א) ד"ה דוחה וכו': [אות כג] **בהרע"ב ד"ה הרכבתו. שהחי נושא את עצמו**. עיין בהרע"ב (לעיל פ"ד מ"ג) ובתוי"ט שם וצ"ע. והרמב"ם בפי' כתב דהרכבתו היא דאורייתא וכן הבאת חוץ לתחום לרע"ק דסבר תחומין דאורייתא ור"א ס"ל דתחומים דרבנן וגם חי נושא את עצמו אפילו בהמה כבן בתירא לפיכך הם כולם אצלו משום שבות לבד:

משנה ב

[אות כד] **במשנה אמר לו רע"ק או חלוף**. מסקי' בסוגיא דר"א אגמרי' לרע"ק דהזאה אינו דוחה שבת אלא דגמרא אתעקר ליה ובא רע"ק לאדכורי ליה [לפיכך דן ק"ו זה לפניו כדי שישים אל לבו אחרי שבא זה ללמוד שחיטה מהזאה מכלל דבהזאה פשיטא ליה דלא דחי מתוך כך יזכור מה שלמד לו] והא דלא אמר לו להדיא. סבר לאו אורח ארעא והא דבאמת לר"א הזאה אינו דוחה משום שמא יעבירנו ד"א ברה"ר אף דלר"א מכשירים דחי שבת מ"מ ההעברה ד"א ברה"ר לא דחי דר"א סבר שוחטים וזורקים על טמא שרץ וכן בטמא מת שחל שביעי שלו בע"פ וסבר ג"כ אכילת פסחים לא מעכבא א"כ אין צורך להזאה ולא מקרי נשחט שלא לאוכליו כיון דמחזי חזי תקוני הוא דלא מתקן:

משנה ה

[אות כה] **שלא לשמו בשבת**. מוקמי' בש"ס דמיירי בעוקר אבל בטועה דסבר שהוא שלמים הפסח כשר דעקירה בטעות ל"ש עקירה וסיפא דשאר כל הזבחים ששחטן לשם פסח מיירי בטועה דסבר שהוא פסח. אבל בעוקר לא מקרי טעה בדבר מצוה. ולפ"ז תמוהים דברי הרע"ב [וכ"כ רש"י] במ"ש ואם אינן ראוין וכו' או סבור שמותר לשחוט זבחים אחרים לשם פסח בשבת הא מיירי בטועה והו"ל להרע"ב ורש"י לפרש בפשוטו דהוא שוגג דטעה וסבור דפסח הוא וכמ"ש הרע"ב ורש"י באמת אח"כ ואם ראויין כו' ולא נזכר שהקדישו לזבח אחר:

[אות כו] **ברע"ב ד"ה ור"י פוטר כו'. טעה בדבר מצוה ועשה מצוה כו'**. והא דלא מחלק ר' דבפסח ששינה את שמו חייב דלא עשה מצוה אבל בזבחים ששינה את שמן עשה מצוה. היינו דלדבריו דר"א קאמר דס"ל להדיא בזבחים (דף י"א) דבשוחט זבחים אחרים לשם פסח פסול. תוס'. וזהו אם אמרי' עקירה בטעות שמה עקירה. אבל למה דקיימי' דל"ש עקירה א"כ סיפא דמיירי בטועה הוי שלמים וגם לר"א עשה מצוה וצ"ע ועיין מהרש"ל:

[אות כז] **שם בתוי"ט ד"ה שחטו. ותימא דלא פריך לה ברישא**. כך הקשה מהרש"ל עיי"ש:

[אות כח] **בתוי"ט ד"ה אם אמרת. אי קדם ומל של שבת בע"ש**. יותר הו"ל למנקט דאף אם קדם ומל של שבת בשבת דג"כ חייב כמו קדם ושחט לאימורי צבור ברישא:

משנה ו

[אות כט] **בהרע"ב ד"ה שמשכו. פטור שאנוס הוא**. ובתוספות הוכיחו מסוגיין דאין הטעם משום אנוס הוא אלא משום דטעה בדבר מצוה ואף דלא עשה מצוה צ"ל דכולה מדברי ר"מ היא דס"ל להדיא בתינוקות דאף בלא עשה מצוה פטור:

פרק ז

משנה ב

[אות ל] **בהרע"ב ד"ה נטף. והסולת רותחת**. גם מקודם גבי נטף מרוטבו על החרס הו"ל לפרש דמיירי בחרס רותח כדאמרינן להדיא בסוגיין. והיינו דבגמרא מקשה אם הסולת או החרס צונן נימא אקורי קא מיקר דתתאה גבר וכשמואל. וא"ת מה מקשה בסולת צוננת נימא אקורי קא מיקר לוקמי כגון שהרוטב ירד עד קרקעות הכלי ועשה גומא והסולת נפל לתוכה והוי עילאה. וי"ל דלשון על הסולת לא משמע כן דהו"ל למתני בתוך הסולת אי נמי י"ל והוא עיקר דמ"מ מקרי הסולת תתאה כיון דהוא במקומו והרוטב נכנס לגבולו הוא גובר ומיקר ובהכי מתיישבת הסוגיא דאיתא תניא כוותיה דשמואל ומייתי שתי ברייתות חדא דתניא חם כו' חם לתוך צונן מדיח ותניא אידך בשר רותח שנפל לתוך חלב כו' חם לתוך צונן מדיח ותמהו בתוס' למה לי להביא אידך ברייתא ולמ"ש ניחא דאילו הביא רק ברייתא קמייתא הייתי אומר דמיירי בב' חתיכות ועדיין בחתיכה שנפל לדבר לח כסולת או משקה סד"א דמקרי תתאה כיון דשקועה בו לזה מביא אידך לאשמעינן דאף בכה"ג מקרי החתיכה עילאה: **ומה** דמביא ברייתא ראשונה ולא השניה בלחוד זהו קשה גם לתרוצם דהתוס' אבל נלע"ד דגם זה לא קשה די"ל דס"ד דרק על אידך ברייתא שייך להקשות אדמיקר ליה בלע כיון דאין צריך להפליט רק להבליע החלב בתוכו אבל בשני גושיים י"ל דכולי האי ל"א אדמיקר ליה מפליט ומבליע לזה מביא ברייתא ראשונה לבאר דגם בזה אמרינן אדמיקר כו' ובעי קליפה ובדרך זה יש ג"כ ליישב תמיהת תוס' הנ"ל די"ל גם להיפוך דסד"א דרק בברייתא ראשונה אמרינן אדמיקר כו' משום דאף אם הוא רק חשש בעלמא אי בלע מ"מ אסור כיון דהוי חשש דאורייתא אבל באידך ברייתא דאף אם בלע ליכא דאורייתא דהא מ"מ לאו דרך בישול הוא למתסר

בב"ח מדאורייתא ולגבי רבנן לא חיישינן כולי האי לומר אדמיקר ליה בלע לזה מביא גם אידך ברייתא למפרך עליה אדמיקר ליה בלע. וישוב הראשון יותר נכון. ועכ"פ תמהני על הרשב"א שכתב ומובא בב"י (יו"ד סי' צ"א) ד"ה כתב הרשב"א בתשובה על שיטת רש"י במה שאמרו בבר יונה דנפל לכדא דכמחא ואי צלי הוא בעי קליפה דהכוונה בצלי חם דוקא. וכתב עליו הרשב"א וז"ל אע"פ שהבר יונה שקוע והכמחא צף עליו מלמעלה כו' אינו כצונן לתוך חם כו' ולא זכיתי להבין איך תלה קושיא זו בפירוש רש"י הא גם לאינך פירושי יקשה מברייתא דהכא בשר חם שנפל לתוך חלב ויקשה הא הבשר שקועה והוי תתאה וצע"ג וה' יאיר עיני:

משנה ד

[אות לא] **תוי"ט ד"ה חמשה. ונראה דלחם הפנים**. בתוס' בסוגיין כתב בשם ריב"א דמדכתיב תמיד ילפינן לה דאפילו בשבת ועיין במהרש"א:

משנה ה

[אות לב] **אע"פ שנטמא הבשר והחלב קיים**. משמע דבנטמא שניהם אינו זורק והיינו כר"י (בפרק ג' משנה ד' דמנחות) והא דקתני במתני' דמקודם חמשה דברים באין בטומאה היינו דבציבור מודה ר"י כדמסקינן בסוגיין ואף למ"ד דטומאה דחוייה בציבור ובעי ריצוי ציץ מ"מ מדינא ציץ מרצה על האוכלין ורק מדרבנן לא יזרוק ולא אמרי' רק ביחיד ולא בציבור תוס'. אבל באבוד ושרוף אף בציבור לא יזרוק ואף דיעבד פסול כמבואר בסוגיין. ובזה מיושב מה דאמרינן בסוגיא חדא דפסולה דיעבד משמע ועוד חמשה דברים באין לכתחילה משמע ומשני הא ביחיד הא בציבור ועיין מהרש"א דלא חש להשיב על קושיא הראשונה ופסולה היינו לכתחילה. ולענ"ד י"ל דבתחלה דמשני כי קאמר ר"י לכתחילה אבל דיעבד לא היינו דשרש הדין דאם אין דם אין בשר הוא לכתחילה דלא שינה הכתוב לעכב ואף בשרוף ואבוד כן (וכדס"ל לר' יוסי באמת) אפילו בציבור אסור לכתחילה כיון דדינא דאורייתא הוא דלכתחילה ל"י. ומש"ה פרכינן דהא פסולה קתני אבל למה דמשני כאן ביחיד כאן בציבור דבציבור אפי' לכתחילה שרי וע"כ זהו רק בטומאה די"ל דציץ מרצה על אכילות ורק מדרבנן ל"י ובציבור התירו לכתחילה. וממילא י"ל דבאבוד ושרוף אפילו דיעבד לא דאם אין דם אין בשר הוא לעכב וכדאיתא כן להדיא בסוף סוגיין. וא"כ י"ל דלשון פסולה נקט משום נשרף. וביותר די"ל דמתני' ס"ל דציץ אינו מרצה על אכילות וקאמר כמדת ר"י היינו לענין היסוד דאם אין דם אין בשר פסולה אבל ר"י לנפשיה סבר דמרצה על האוכלין ומדרבנן לא יזרוק ובדיעבד כשר ודו"ק היטב:

משנה ו

[אות לג] **נטמא מיעוט הקהל**. הא דנקט ברישא נטמא הקהל או רובו ובסיפא נקט נטמא מיעוט הקהל היינו דבנטמא רובו אף הטהורים עושים בטומאה ובנטמא מיעוט הקהל הטמאים נדחים לפסח שני אבל במחצה ע"מ כולן עושים בראשון הטהורים בטהרה והטמאים בטומאה:

[אות לד] **בתוי"ט ד"ה שהיו הכהנים טמאים. שלא יגעו בבשר**. דבריהם הקדושים לא זכיתי להבין דהא אין ההיתר כלל משום טומאת בשר כמבואר בסוגיין דבכהנים טהורים והסכין נטמא בטמא שרץ דאף דמטמא לבשר טמאים לא עביד מוטב יאכל טומאת בשר בלאו ואל יאכל בטומאת הגוף שהוא בכרת ואם כן כל עיקר תלוי בכהנים טמאים כיון דדחינן כרת דנכנסים לעזרה בטומאת הגוף וגם מ"ש תוס' כיון דאשתרי טומאות אימורין תמוה הא מבואר בסוגיין בכהנים טהורים והסכין טמא מת כיון דהסכין מטמא לגברי עושים בטומאה והא בזה רק השוחט נטמא והזריקה והקטרת אמורים אפשר בכהן טהור אלא ע"כ העיקר כיון דדחינן הכרת ליכנס בטומאה בעזרה וצע"ג. ובתוספות הקשו דבסכין טמא מת ישחוט בסכין ארוכה ולא יצטרך לכנס לעזרה. (והיינו דהעבודה בטומאה ליכא דהא שחיטה מותר בטמאין וזריקה והקטרה אפשר בכהנים טהורים). אי נמי יאחוז הסכין בפשוטי כ"ע. ותירצו דאין פנאי לכל הפסחים לשחוט בענין זה ואף להביא סכינים אחרים אין פנאי עכ"ל:

משנה ז

[אות לה] **בהרע"ב ד"ה ואח"כ. מרצ' ופטור**. וכן פירש רש"י והיינו לשיטתייהו דפירשו דמיירי גם בנטמא הבשר וזה ע"כ רק לענין הפטור מפסח שני דהא אין הציץ מרצה להתיר בשר באכילה. אבל תוס' הקשו ע"ז דהא הגמרא מדייק דוקא נזרק ואח"כ נודע שהוא טמא אבל נודע ואח"כ נזרק לא. וע"כ זהו רק מדרבנן וא"כ היכי מחייבינן ליה בפסח שני כיון דמדאורייתא פטור הוי חולין בעזרה. ולזה פי' הריב"א דמיירי בנטמא הדם וע"ז קאי הדיוקא דנודע ואח"כ נזרק לא הותר הבשר באכילה אבל מ"מ פטור מפ"ש. וכתב עוד מיהו יש ליישב פי' רש"י דהציץ מרצה היינו להקטיר אימורי' ובנודע ואח"כ נזרק אינו מרצה להקטיר אימורים ומ"מ פטור מפ"ש:

[אות לו] **בהרע"ב ד"ה הציץ מרצה. שהקריב פסחו**. ואפילו בין שחיטה לזריקה:

משנה י

[אות לז] **בהרע"ב ד"ה העצמות. וטעון שריפה**. ואף אחר שניתותר א"י לשברם ולהוציא המוח לשורפו דכיון דהיה לו שעת הכושר יש בו משום שבירת עצם וגם אף בעבר

ושברם ולקח מהם המוח או בפסח הבא בטומאה דיכול לשברם מ"מ העצמות טעונים שריפה דכיון ששימשו לנותר הם ג"כ דינם כנותר:

משנה יא

[אות לח] **בהרע"ב ד"ה כל. אין נמנין עליו בפסח**. והרמב"ם (בפ"י מהלכות קרבן פסח) פירש למשנתינו דעצמות הנאכלין בשור גדול אחר שליקה מותר לאכלן בגדי הרך היינו דאין בהם משום שבירת עצמות עיי"ש:

[אות לט] **בתוי"ט סד"ה המותיר כו'. בפסח שבא בטומאה**. דגם זה ממעט מקרא בו בכשר ולא בפסול דמקרי נעשה בפסול כיון דטומאה דחוייה היא בציבור. פירש"י:

משנה יב

[אות מ] **בתוי"ט ד"ה מן האגף. הא האגף עצמו נעשה**. ודיוקא דמתני' לענין אגף עצמו מוקמי' בסוגיא כאן בשערי ירושלים דאגף עצמו כלחוץ כאן בשערי עזרה דאף אגף עצמו כלפנים חוץ משער נקנור:

פרק ח

משנה א

[אות מא] **בתוי"ט ד"ה אפטרופסין. אבי ילדים**. כן הוא בהרע"ב (פ"א מ"ה דבכורים):

משנה ב

[אות מב] **בהרע"ב סד"ה ופטורים. דקמי שמיא גליא**. ודוקא בשכח רבו אחר הזריקה דבעידן זריקה היה עומד לברר אבל שכח קודם זריקה דכי אזדרק לא הוי חזי לאכילה חייבים לעשות פסח שני מימרא דאביי בלישנא קמא ופסקו הרמב"ם (פ"ג מהל' ק"פ):

משנה ג

[אות מג] **במשנה רש"א עד שיזרק**. יש לעיין הא ר"ש ס"ל דכל העומד לזרוק כזרוק דמי כדאיתא במנחות (דק"ב):

משנה ד

[אות מד] במשנה 'את שלו'. ואף בלא ממנה אחרים אם דרך א' מהם למהר ולאכול הרבה יכולים לומר טול חלקך וצא אלא דנקט ממנה דבזה אפילו היכי דבתרוייהו אכלי כחד מבני חבורה מצי אמרי ליה לא ניחא לן אינש נכרי גבן. גמרא:

משנה ה

[אות מה] **בתוי"ט ד"ה ראה שלש. גמרא**. וכ"כ הרמב"ם וכתב עלה הכ"מ שכן הוא בגמרא. ואני בעניי לא ידעתי הא הטעם שכתב התוי"ט מקודם דקודם טבילה אין

שוחטים דחיישינן דלמא פשע זהו ס"ד דהש"ס ולאותו ס"ד פרכי' א"ה מחוסר כפורים נמי דלמא פשע ומשנינן דמסרום לכהנים אבל למאי דפרכינן עלה ורב סבר מדאורייתא מיחזי חזי [ופי' רש"י דאם הטעם דלמא פשע הוי רק גזירה ומדרבנן] וכו' ומסקינן דרב מקרא יליף ע"ש. וע"כ החילוק בין קודם טבילה לקודם כפרה היינו דאח"כ קליש טומאה ולא מצינו כלל בדרב החשש דשמא יפשע וכיון דחזי' דעולא דסבר שו"ז על ט"ש לא ס"ל חששא דיפשע ולדידיה ל"צ למסירתם לכהנים ובסברא זו היכן מצינו דפליג רב כיון דטעמא דאין שו"ז עט"ש דיליף לה מקרא. וצע"ג:

משנה ח

[אות מו] **הר"ב ד"ה אונן. וטבילה בעי.** כדאיתא (פ"ג משנה ג' דחגיגה):

[אות מז] **בתוי"ט ד"ה כפורש כו'. במקום כרת.** בגמ' אמר רבא ערל הזאה ואיזמל העמידו דבריהן במקום כרת אונן ומצורע ובית הפרס לא העמידו דבריהן במקום כרת כו' מצורע מאי היא דתניא מצורע שחל שמיני שלו בערב הפסח וראה קרי בו ביום טובל ואוכל כו' יבא עשה שיש בו כרת כו' ואמר ר"י דבר תורה אפילו עשה אין בו ובתוס' ד"ה ואמר ר"י כו' ר"י לא פליג אברייי' דלאו תנא הוא כו' אלא פרושי קא מפרש לה [דמה דקתני וידחה לעשה שאין בו כרת לאו דוקא אלא איסור דרבנן הוא] וכן מוכח דגבי יולדת כו' ע"ש וכן ביבמות האריכו להוכיח דרק פרושי קא מפרש וקשה לי הא בפשוטו מוכח כן דאם איתא דהברייתא ס"ל דהוי דאורייתא א"כ מוכח דעשה דפסח דיש בו כרת דוחה לעשה דאורייתא. א"כ היאך חשיב מצורע בהא דלא העמידו דבריהן. מה ראיה דנהי דר"י לנפשיה סבר דאפילו עשה אין בו באמת. אבל מ"מ מצי סובר ג"כ דאפילו הי' בו עשה היה נדחה מפני הפסח דהא הברייתא סובר כן וא"כ ל"ש לומר לא העמידו דהא אף אלו העמידו שיהא כשל תורה הא גם דאורייתא ממש נדחה מפני הפסח אע"כ מוכח דר"י פירושי מפרש וס"ל לסוגיא מסברא דעשה דאורייתא לא היה ראוי להיות נדחים מפני הפסח אלא כיון דמדרבנן הוא נדחית ולא העמידו דבריהן לעשות כש"ת: **אמנם** מ"מ קשה לי הא האמת כן הוא דאף אם הוא דאורייתא ראוי שידחה מפני פסח דכן מוכח בזבחים (דף ל"ג ע"ב) דאמרינן רבינא אמר למלקות אתמר וע' בתוס' שם דהא עדיין איכא לאקשויי דאין עשה דוחה ל"ת ועשה ועוד הא בעי בעידנא ותירצו דעשה שיש בו כרת עדיף הרי דאף ל"ת ועשה דאורייתא נדחים מפני הפסח וא"כ איך חשיב מצורע בכללא דלא העמידו הא אף אם יעמידו דבריהם יהי' נדחה מפני פסח וצלע"ג הביננ' ד' ואלמדה תורתיך: **ובהרא"ש** (פ"ג דמ"ק סי' ג'). אבל אינו נוהג אבילות. והכי קאמר אע"פ שחכמים עשו חיזוק לדבריהם כש"ת והעמידו במקום עשה כאן לא החמירו עליו ואתי

עשה דרבים ודחי עשה דיחיד דדבריהם ואע"פ שלא עשו כן לענין שופר כו' תמוה לי מאד למאי צריך הרא"ש לכנוס בפרצה דחוקה לחלק בין שופר דעשו חיזוק. ובין אבילות דלא עשו חיזוק. הא חזינן דלפי מה דהביא הרא"ש תחלה שיטת הרי"ף והראב"ד דדייקי מסוגיא דהכא דאיכא אבילות דאורייתא. מוכח דאף בדאורייתא אתי עשה דרבים ודחי עשה דיחיד אלא דר"י הוכי' דליכא אבילו' כלל מדאורייתא אבל הסברא יכולה להיות קיימת דאף אילו הי' דאורייתא הי' הדין דנדחה עשה אבילות דיחיד מפני עשה דרבים דיו"ט. וא"כ רווחא שמעתא שפיר דגבי שופר כיון דבמלאכה דאורייתא אין עשה דשופר דוחה ל"ת ועשה דיו"ט ה"נ עשו שבות של דבריהם כשל תורה והעמידו דבריהם כאילו הי' ש"ת. אבל באבילות ל"ש דהעמידו דבריהם כש"ת דהא אף אילו הי' דאורייתא ממש היה נדחה מפני עשה דרבים די"ט. ומיושב יותר לישנא דאתי עשה דרבים כו' והיינו להמתיק דבאמת אלו לא היה אבילות דאורייתא נדחה מפני יו"ט גם אבילות דרבנן לא היה נדחה דהיו מעמידים דבריהם כש"ת לזה נקט יסוד הטעם דעשה דרבים דוחה עשה דיחיד ומש"ה אף אם יעמידו דבריהם מ"מ נדחה אבילות מפני יו"ט וצע"ג:

פרק ט

משנה ג

[אות מח] **בתוי"ט ד"ה מה. כדאיתא בגמרא** (**דף צ"ו**). **תוספות**. בתוספות כתבו עוד דבתוספתא דלא קתני ביקור י"ל דלא קחשיב אלא הנך שנוהגין בפסח לבדו וביקור נוהג נמי בתמיד [וקשה לי דמ"מ אמאי לא חשיב מקחו מבעשור דנוהג רק בפסח לבד ואפשר כיון דזה החילוק הוא רק בפסח מצרים לא חשיב לה]: **וביומא** (דף כ"ט) בתוס' ד"ה אלא אפילו כו' בסוף דבריהם כתבו דאפשר לומר ג"כ דפסח ראשון זמנו אחר תמיד של הערביים כדתניא יאוחר דבר שנאמר בו בערב ובין הערביים לדבר שלא נאמר בו אלא בין הערביים לבד אבל פסח שני הי מיניי' דבעי קדים ועביד ברישא והא דלא חשיב לה במתני' דהכא י"ל תנא ושייר:

משנה ז

[אות מט] **בתוי"ט ד"ה ויפלו. ומזה ראיה גמורה**. עיין תשובות חכם צבי (סימן מ"ה):

פרק י

משנה א

[אות נ] **בתוי"ט ד"ה ואפילו עני. עד שתחשך**. ובספר ברית שלום על התורה כ' (בפרשת בא) בשם החכם מוה' יעקב זצ"ל דיש לפרש לפי מה דאי' ריש ברכות משעה שעני נכנס לאכול פתו. ופירש"י עני שאין לו נר אוכל מבע"י. ולזה קאמר הכא דאפילו עני שבישראל שאין לו לקנות נר ובכל השנה אוכל מבע"י אפ"ה בליל פסח לא יאכל עד שתחשך:

משנה ח

[אות נא] **בהרע"ב ד"ה מפטירין. אפיקומן אפיקו מיני מתיקה**. בס' תשבי כתב ותמוה לי איך לא ידעו שהוא לשון יון ממש אפיקומם נקרא סעודה גדולה. ומה שאוכלים אחר הסעודה נקרא אפיקומן: